

■ Μάχες και Ναυμαχίες τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασεως

Ἡ Ἀπελευθέρωση τῆς Λιβαδειᾶς*

† 31η Μαρτίου 1821

Ἡ ἐκδήλωση τῶν ἐπαναστατικῶν γεγονότων «φθίνοντος τοῦ Μαρτίου» τοῦ 1821 στὴ Λιβαδειὰ ὑπῆρξε καίριας σημασίας γιὰ τὴν ἐπέκταση καὶ τὴν ἐδραίωση τῆς ἐξέγερσης τῶν Ἑλλήνων, πού εἶχε κατασταλεῖ μὲν στὶς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες, ἀλλὰ εἶχε ἀναζωπυρωθεῖ μὲ μεγάλη ἔνταση στὴν Πελοπόννησο.

Δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ γίνεῖ ἀλλιῶς καθὼς ἡ Λιβαδειὰ ἦδη ἀπὸ τὶς ἀρχές τοῦ 18ου αἰῶνα ἔχει ἐξελιχθεῖ στὴν σημαντικότερη πόλη τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδας, τῆς Ἀθήνας περιλαμβανομένης, καὶ ἀντίστοιχα ἐξαιρετικὰ σπουδαία ἦταν ἡ πολιτικὴ, στρατιωτικὴ καὶ συμβολικὴ τῆς σημασία γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς Ἐπανάστασης.

Ἡ Γκιαοῦρ Λιβαδειὰ –ὅπως τὴν ἀποκαλοῦσαν οἱ ἴδιοι οἱ Ὀθωμανοί– στὴν ἑναρξη τοῦ Ἀγῶνα τῆς Ἀνεξαρτησίας εἶχε 10.000 Ἑλληνες κατοίκους, οἱ ὁποῖοι ἐπιδίδονταν μὲ ξεχωριστὴ ἐπιτυχία στὸ ἐμπόριο, τὴν γεωργία καὶ τὴν βιοτεχνία.

Ἐπιπροσθέτως στὴν Λιβαδειὰ οἱ προεστοὶ –τὰ θρυλικὰ καλπάκια τῆς Λιβαδειᾶς– εἶχαν ἐπιδείξει ἐνότητα, μετριοπάθεια,

σωφροσύνη, εὐελιξία καὶ σοβαρὲς διπλωματικὲς ἱκανότητες, μεγιστοποιώντας τὰ ὀφέλη τῆς κοινοτικῆς διοίκησης γιὰ τοὺς ἴδιους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς Λιβαδεῖτες μὲ τὴν ἀξιοποίηση τῶν ἐγγενῶν ἀδυναμιῶν τοῦ φεουδαρχικοῦ καὶ δο-

μικὰ διεφθαρμένου ὀθωμανικοῦ καθεστῶ-
τος καὶ καθιστώντας τὴν πόλη πρότυπο
προόδου καὶ εὐημερίας.

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ Λιβα-
δειὰ ἀποτελοῦσε τὸ κέντρο δράσης τῆς
Φιλικῆς Ἐταιρείας στὴν Στερεὰ ἀπὸ τὸ
1820. Ὁ Ἀθανάσιος Ζαρεΐφης, ἀπόστολος
τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας στὴν Λιβαδειά, δια-
δραμάτισε τὸν σπουδαιότερο ρόλο δημι-
ουργώντας ἓνα ἐπαναστατικὸ πυρῆνα μὲ
τὴν συμμετοχὴ τῶν ἰσχυρῶν ὀνομάτων
τῆς πόλης, μεταξὺ τῶν ὁποίων ξεχώρι-
ζαν οἱ πρόκριτοι Νικόλαος Νάκος, Ἰωάν-
νης Λογοθέτης, Ἰωάννης Φίλων, Ἐμμανουὴλ Σπυρίδωνος
καὶ Παναγιώτης Λιδωρίκης.

Ἀναχώρηση Ἐπισκόπου
Σαλώνων Ἡσαΐα καὶ Ανα-
σίου Διάκου γιὰ τὴν Μάχη.

* * *

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὴ Λιβαδειὰ διατελοῦσε βοεβόδας ὁ
Κάρα Ἰσμαὴλ Ἀγάς, ὁ ὁποῖος ὅπως ἀναφέρει ὁ Φιλήμων
«ἦτο ἀνὴρ πνεύματος, πείρας πραγμάτων καὶ μεγάλης περι-
ουσίας». Ὁ ἔμπειρος Τούρκος ἀξιωματοῦχος παρατηρώντας
στὶς ἀρχὲς τοῦ 1821 τὴν διακίνηση πολλῶν ξένων στὴν πόλη,
ὅπως καὶ τὴν φιλοξενία ποὺ παρεῖχε σὲ αὐτοὺς ὁ ἄρχοντας
τῆς Λιβαδειᾶς Ἰωάννης Λογοθέτης, ὑποψιάστηκε τὴν συνω-
μοσία καὶ ζήτησε ἀπὸ τὸν διοικητὴ Εὐβοίας, τὸν περιβόητο
Γιουσούφ Πασᾶ καὶ τὸν Μαχμούτ Πασᾶ, γνωστότερο ὡς
Δράμαλη, τὴν ἄδεια νὰ θανατώσει τοὺς ὑπόπτους ὡς ὑπο-
κινητὲς ταραχῶν. Οἱ πρόκριτοι τῆς Λιβαδειᾶς δωροδόκησαν
τοὺς Τούρκους Πασᾶδες καὶ ὁ Κάρα Ἰσμαὴλ Ἀγάς ἀντικατα-
στάθηκε ἀπὸ τὸν Χασὰν Ἀγᾶ.

Ἀπερίσπαστοι οἱ πρόκριτοι τῆς Λιβαδειᾶς συνέχισαν τὴν
προετοιμασία τῆς ἐξέγερσης σὲ συνεργασία μὲ τοὺς ἀπε-
σταλμένους τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας.

Στὶς διαβουλεύσεις αὐτὲς λαμβάνει μέρος μὲ πρωτοφανῆ
ἐνθουσιασμό ὁ ἀπὸ τὶς 26ης Ὀκτωβρίου 1820 «παντούρης καὶ
καπετᾶνος» τοῦ κάζα τῆς Λιβαδειᾶς Ἀθανάσιος Διάκος, ὁ
30χρονος ὄπλαρχηγός, ποὺ εἶχε διατελέσει ἀπὸ τὸ 1816 πρωτο-
παλίκαρα τοῦ περίφημου ἀρματολοῦ Ὀδυσσεᾶ Ἀνδρούτσου.

Ὁ Διάκος, ὅπως ἀναφέρει ὁ βιογράφος τοῦ Σπυρίδων Φόρ-
της, διατήρησε ἀμείωτο τὸ φιλελεύθερο πνεῦμα του ζῶντας
μέσα στὴν ἀπολύτως διεφθαρμένη αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ

καθώς «ὕφ' ἑνός καὶ μόνου ἐφλέγετο πόθου διακαοῦς, τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς ὅλης ἑλληνικῆς φυλῆς, ὡς ἐξωτερικὴν δὲ ἐκδήλωσιν τοῦ πόθου του τούτου ἔφερεν ἐπὶ τῆς δεξιᾶς του χρυσοῦν δακτύλιον, ὃν μετεχειρίζεται καὶ ὡς σφραγίδα, ἐν ᾧ ἄνωθεν κεχαραγμένος ὁ Σταυρός, εἰς δὲ τὰ κορυφὰς τῶν γωνιῶν, τῶν ἀποτελουμένων ὑπὸ τοῦ Σταυροῦ, τὰ γράμματα Ο.Θ.Ν.Κ. δηλοῦντα συμβολικῶς τὸ “Ὁ Θεὸς Νικᾷ”, κάτωθεν δὲ τοῦ Σταυροῦ ὁ δικέφαλος Ἄετός, τὸ ἐθνικὸ σύμβολον τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας».

* * *

Στὰ μέσα Μαρτίου 1821 ἐπανεκάμψε ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη στὴν ἔδρα του ὁ Ἐπίσκοπος Σαλῶνων Ἡσαΐας, πού ἔφερε μαζί του τὸ μήνυμα τοῦ μεγάλου ξεσηκωμοῦ. Ὁ ἥρωϊκὸς Ἡσαΐας, πού καταγόταν ἀπὸ τὴν Δεσφίνα, συγκάλεσε προεστοὺς καὶ ὄπλαρχηγοὺς στὸν Ὅσιο Λουκᾶ καὶ τοὺς ἀνακοίνωσε, ὅτι ἡ ὥρα τῆς Παλιγγενεσίας πλησιάζει καὶ ὅτι ἦταν ἡ στιγμή νὰ ξεκινήσουν οἱ πρακτικὲς προετοιμασίες.

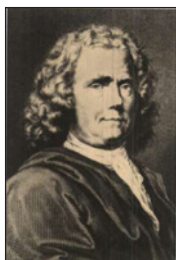

Τρόφιμα καὶ ἐφόδια ἄρχισαν νὰ συλλέγονται στὰ Μοναστήρια ἀπὸ τοὺς ἐνθουσιώδεις Μοναχοὺς, πού διακρίθηκαν καὶ στὴν κατασκευὴ φυσεκιῶν δημιουργώντας προπύργια τοῦ λυσοῦδου ἀγῶνα πού σὲ λίγο θὰ ξεσποῦσε.

* * *

Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος, ὁ καπετάνιος τῆς Λιβαδειᾶς, φιλοδοξοῦσε νὰ εἶναι ὁ πρῶτος πού θὰ «σηκώσει τὰ ἄρματα» στὴν Στερεὰ Ἑλλάδα. Ὅμως ὁ Νικόλαος Νάκος, ὁ σεβασμιος πρόκριτος, φρονοῦσε ὅτι ἡ ἐξέγερση ἔπρεπε νὰ ξεκινήσει ἀπὸ τὸς ὄρεινὲς περιοχὲς τῆς Ρούμελης γιὰ λόγους πού εὐκόλα γίνονται κατανοητοί. Οἱ ἄλλοι πρόκριτοι, ὁ Ἰωάννης Λογοθέτης, ὁ Ἰωάννης Φίλων ἀλλὰ καὶ ὁ Λάμπρος Νάκος, υἱὸς τοῦ Νικόλαου, μετὰ ἀπὸ ἀμφιταλαντεύσεις τάχθηκαν μὲ τὴν γνώμη τοῦ Διάκου γιὰ ἄμεση κήρυξη τῆς Ἐπανάστασης στὴν Λιβαδειά. Ὅλοι ὅμως συμφώνησαν ὅτι ἔπρεπε νὰ ἔχουν τὴν ἐντολὴ ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας στὴν Παλαιὰ Ἑλλάδα, τὴν Πάτρα.

Ἀποφασίστηκε νὰ ταξιδέψει στὴν ἀχαϊκὴ πόλη τὸ πρωτοπαλίκαρα τοῦ Διάκου, ὁ Βασίλης Μπούσγος, ὁ ὁποῖος θὰ συναντοῦσε ἐκεῖ τὸν πρόξενο τῆς Ρωσίας Ἰωάννη Βλασσόπουλο

Μπούσγος
Βασίλειος
(1796-1860).

καὶ θὰ ἀντλοῦσε ἐγκυρες πληροφορίες γιὰ τὴν φύση καὶ τὶς προοπτικὲς τῆς ἐξέγερσης.

Ὁ Μπούσγος ἀναχώρησε ἀπὸ τὴν Λιβαδειὰ στὶς 24 Μαρτίου 1821 καὶ τὴν ἐπόμενη μέρα φθάνοντας στὸ Γαλαξίδι ἔμαθε, ὅτι ὁ Μοριάς εἶχε ξεσηκωθεί. **Ἀ**μέσως ἐτρόπη πρὸς τὴν Λιβαδειὰ γιὰ νὰ φέρει τὸ μεγάλο μήνυμα. **Σ**τὴν Ἀράχωβα συγκέντρωσε τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς συνέστησε νὰ λάβουν τὰ ὅπλα καὶ νὰ ἀποκλείσουν τὶς διαβάσεις ἀποκόπτοντας τὴν ἐπικοινωνία τῶν

ἐχθρικῶν στρατευμάτων μεταξὺ Σαλῶνων καὶ Λιβαδειᾶς. **Σ**τὸ Χάνι τοῦ Ζεμένου ὁ Μπούσγος σκότωσε ἓνα Τούρκο τατάρη, ταχυδρόμο δηλαδή, καὶ τὸν σωματοφύλακά του ποὺ μετέφερε εἰδήσεις γιὰ τὰ γεγονότα τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν Σαλῶνων στοὺς Ὀθωμανοὺς τῆς Λιβαδειᾶς καὶ στὶς 26 Μαρτίου εἰσηλθε στὴν Λιβαδειὰ ἀνακοινώνοντας στὸν Διᾶκο καὶ τοὺς πρόκριτους ὅτι ἡ «μεγάλῃ ὥρα» εἶχε φτάσει.

* * *

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸν φόνο τῶν δύο Τούρκων ταχυδρόμων στὸ Ζεμένο πληροφορηθῆκε ὁ Χασάν Ἀγᾶς καὶ κάλεσε τὸν Διᾶκο καὶ τοῦ προεστοὺς γιὰ νὰ τοὺς καταγγεῖλει τὸ γεγονός. **Οἱ** πρόκριτοι δείλιασαν πρὸς στιγμὴ, ὅμως ὁ Διᾶκος τοὺς ἐνεθάρρυνε καὶ τοὺς συνόδευσε στὸν Ὀθωμανὸ ἀξιωματοῦχο μὲ 20 ὄπλοφόρους καὶ μεταξὺ τοὺς τὸν ἴδιο τὸν Βασίλη Μπούσγο.

Ἡ συνομιλία μὲ τὸν βοεβόδα τῆς Λιβαδειᾶς ὅπως τὴν παραθέτει ὁ Φιλήμων εἶναι ἐνδεικτικὴ τῆς τροπῆς ποὺ εἶχαν λάβει καὶ τὰ γεγονότα καὶ οἱ ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων στὶς κρίσιμες ἐκεῖνες ὥρες..

«Ἄμα δὲ παρουσιασθέντας ἠρώτησεν ὁ βοεβόνδας,

- Πῶς φέρετε μεθ' ὑμῶν τὸν Μπούσγον, ἐν ᾧ ἐθανάτωσε χθὲς τὸν ταχυδρόμον Τούρκον καὶ ἓναν Ἀλβανὸν ἐν τῷ ξενοδοχείῳ τοῦ Ζεμένου;

ἽΟ Διᾶκος κατὰ πρῶτον μὲν ἀνήρρεσεν ὡς ψευδῆ τὰ κατὰ τοῦ Βούσγου διαθρυλούμενα, ἔπειτα δὲ ἀποταθὲς πρὸς τὸν βοεβόνδαν εἶπε:

- Ἔρεις, ἀγᾶ, ὅτι τὸν μουκατὰ (ὑπὸ διοίκησιν περιοχῆ) σου δὲν θὰ μπορέσης νὰ συμμαῆσης ἐφέτος; Ἔμαθα ὅτι ὁ Δυσσέος εὐγῆκε Ἰορμπᾶς (ἀντάρτης) εἰς τὸν Μοριά μὲ δέκα χιλιάδες καὶ ἂν κάμη ἐδῶθε, ἀλλοίμονο εἰς τὸν κόσμον Τούρκους καὶ Ρωμιούς!

- Ἀπρόσβλητος ἄρα ἔσεται παρὰ σοῦ ὁ Ὀδυσσεύς;
- Καὶ πῶς μπορῶ νὰ τὸν βαρέσω ἀγᾶ, μὲ μόνο ἑκατὸ στρατιώτας πού ἔχω;
- Οἱ χωρικοὶ τῆς ἐπαρχίας ἔχουσιν ὄπλα.
- Ἄρματα μπορῶ νὰ συνάξω, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἔχω καὶ μπουγιουρδι (ἐντολή).

Ὁ βοενβόδας συγκατατέθη εὐθύς καὶ οὕτως ὁ Διᾶκος ἐφωδιασμένος καὶ διὰ διαταγῆς περὶ τοῦ ὀπλισμοῦ τῶν χωρικῶν, ἐξῆλθεν ἀθωρεὶ ἐκ τῆς πόλεως στρατολογῶν ἀναφανδὸν καὶ δραστηρίως, εἰς δὲ τὰ ἀπώτερα μέρη τῆς ἐπαρχίας ἔπεμψε διατάσσεων τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἐνόπλων ἐν τῇ Μονῇ Λυκοῦρεσι, ἀπεχούση τῆς πόλεως βορειοδυτικῶς ἐπὶ μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥρα» (Δοκίμιον Ἱστορικὸν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως παρὰ Ἰωάννου Φιλήμονος).

Τὴν ἴδια ἡμέρα στὶς 26 Μαρτίου 1821 μετὰ ἀπὸ πολύωρη σύσκεψη οἱ πρόκριτοι καὶ οἱ ὀπλαρχηγοὶ τῆς περιοχῆς τῆς Λιβαδειᾶς ἀποφάσισαν τὴν ἄμεση κήρυξη τῆς Ἐπανάστασης. Καὶ στὶς 27 Μαρτίου στὴν Μονὴ τοῦ Ὁσίου Λουκᾶ ἔγινε ἡ ἐπίσημη ἔναρξη τοῦ Ἀγῶνα τῆς Ἀνεξαρτησίας. Στὴν συγκινητικὴ Δοξολογία –ὅπου εὐλογήθηκαν τὰ ἱερὰ ὄπλα– χοροστάτησαν ὁ Ἐπίσκοπος Ταλαντίου Νεόφυτος καὶ ὁ Σαλῶνων Ἡσαΐας καὶ παρέστησαν οἱ ἐκλεκτότεροι Ἕλληνες τῆς ἐπαρχίας, στὰ ὄπλα, στὴν φρόνηση καὶ στὰ «ἄσπρα».

Ἐπίσκοπος Ταλαντίου Νεόφυτος (1762-1861).

Μὲ τὴν ἔκδοση τῆς διαταγῆς τοῦ παραπλανηθέντος βοεβόδα Χασάν Ἀγᾶ στὰ χέρια, ὁ Ἀθανάσιος Διᾶκος ξεκίνησε τὴν στρατολόγηση φλογερῶν πατριωτῶν στὴν Λιβαδειά καὶ στὰ χωριά της. Ἔχει διασωθεῖ γράμμα τοῦ ἡρωικοῦ καπετάνιου πρὸς τοὺς πρόκριτους τῆς Ἀράχωβας, πού ὅπως ἀναφέρει ὁ Διονύσιος Κόκκινος θυμίζει περισσότερο διαταγὴ παρὰ αἴτηση καὶ πού ζητᾶ ἄνδρες γιὰ τὸ μεγάλο τόλμημα:

«Αἰδεσιμότατε ἅγιε Πρωτόπαπα καὶ παπᾶ Δημήτρη, εὐλαβῶς προσκυνῶ, καὶ ἀγαπητοί μου Γεωργάκη καὶ Σιδέρη καὶ Γιάννη Ἀλεξανδρῆ. Σᾶς φανερώνω λαμβάνοντας τὸ παρόν μου ἀμέσως νὰ σηκωθεῖτε νὰ μαζώξετε ὅλους τοὺς ραγιαῖδες νὰ μοῦ ξημερώσετε Τρίτην πουρνὸ εἰς Λυκοῦρες, ὅπου νὰ ἔλθετε ὅλοι, διακόσια ὀνόματα, μαζί μὲ τ' ἄρματά σας, νὰ πάρετε καὶ δέκα φορ-

τώματα ψωμί και κρασί και έλιές και όλον τὸ τζιπχανέν όπου έχετε μπαρούτι και κουρσούμια και νὰ μοῦ τὰ φέρετε και έξι άλογα καλά μενσιλάρικα και έτσι νὰ μοῦ ακολουθεíte έξ άποστάσεως. Υγιαίνετε.

Άγαπητός σας

Άθανάσιος Διακός.

Υ.Γ: Γιάννη Αλεξανδρή και πατέρα Γεωργάκη, άτοί σας νὰ πάρετε τούς ανθρώπους και εν τῷ άμα νὰ μοῦ εύρεθíte έδῶ».

Ίωάννης Λογοθέτης.

* * *

Μέ την κήρυξη τής Έπανάστασης και άφοῦ οί παριστάμενοι έδωσαν τόν όρκο τής έλευθερίας, ό Άθανάσιος Διακός κινήθηκε ταχύτατα πρὸς την Λιβαδειά επικεφαλής τών Έλλήνων πὸν είχε ήδη συγκεντρώσει. **Οί** πληροφορίες πὸν είχαν φτάσει στὰ αυτιά του Διακός έλεγαν, ότι οί Τουρκοί τής Λιβαδειάς, γνωρίζοντας πια για την έξέγερση στὸν Μοριά και στὰ Σάλωνα και με τὸν εύλογο φόβο ότι τὸ κίνημα δέν θα άργήσει νὰ εκδηλωθεί και στην Βοιωτική πόλη, κλείστηκαν στὸ Κάστρο τής πόλης παίρνοντας μαζί τους ως όμηρους τούς πρόκριτους Ίωάννη Λογοθέτη και Νικόλαο Νάκο.

Τὸ πρόβλημα του Διακός ήταν σοβαρό, καθὼς στόχος του δέν ήταν μόνο ή άπελευθέρωση τής Λιβαδειάς, αλλά και ή κατὰ τὸ δυνατόν σωτηρία τών προκρίτων πὸν οί Τουρκοί κρατούσαν όμηρους. **Ε**πικεφαλής ισχυρής δύναμης ό Διακός πέρασε άπὸ τὸ Δίστομο όπου αιχμαλώτισε τὸν Τουρκο άστυνόμο τής περιοχής (ζαμπίτη) και τούς άνδρες του, ό όποιος δέν ήταν ένας άπλός αξιωματικός, αλλά τύγχανε άδερφός του βοεβόδα τής Λιβαδειάς.

Γύρω στὰ μεσάνυχτα τής 28ης πρὸς 29ης Μαρτίου, ό Διακός με τὰ παλικάρια του φάνηκε ψηλά στὸν Προφήτη Ηλία, άπέναντι άπὸ τὸ Κάστρο όπου βρίσκονταν όχυρωμένοι οί Τουρκοί. **Η** έκπληξή τους ήταν μεγάλη όταν τὸ πρῶϊ αντίκρισαν τούς όπλισμένους Έλληνες σὲ μικρή άπόσταση και έγινε άκόμη μεγαλύτερη όταν ό Διακός τούς πρότεινε την ανταλλαγή τής ζωής τών όμήρων προκρίτων με εκείνη του άδερφου του βοεβόδα τής Λιβαδειάς. **Ο** Χασάν άγās, για νὰ σώσει την ζωή του άδερφου του, δέχτηκε την ανταλλαγή και τώρα οί δύο πλευρές

έτοιμάστηκαν για μιὰ κανονική πολιορκία.

* * *

Τὰ μεσάνυχτα τῆς 29ης πρὸς 30ῆ Μαρτίου ὁ Ἀθανάσιος Διάκος ἔχοντας συνεννοηθεῖ μὲ τὸν Ἰωάννη Λογοθέτη, τὸν Φίλωνα καὶ τὸν Λάμπρο Νάκο εἰσῆλθε καὶ κατέλαβε ἐπίκαιρες θέσεις στὴν πόλη τῆς Λιβαδειᾶς μὲ προφυλακὴ τὸν Βασίλη Μπούσγο καὶ τὸν Νικόλαο Σιμαρέση ἀπὸ τὴν Ἀράχωβα. **Αὐτὸς ὁ τελευταῖος** ξεδίπλωσε τὴν σημαία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου πού εἶχε μαζί του. **Μὲ** τὰ παλικάρια τοῦ Διάκου ἐνώθηκαν οἱ ἤδη προετοιμασμένοι Λιβαδεῖτες, οἱ ὁποῖοι ἔφεραν σημαῖες τῶν συνοικιῶν τους, δηλαδή τῆς Παναγιᾶς, τοῦ Ἁγίου Δημητρίου καὶ τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

Κάποιοι Τούρκοι ἀπὸ τὴν Θήβα ἦταν τὰ πρῶτα θύματα τῆς ἀντιπαράθεσης, καθὼς ὅπως ἀναφέρει ὁ Διονύσιος Κόκκινος «*εὗρισκόμενοι εἰς τὴν Λιβαδειὰ καὶ σπεύδοντες νὰ φύγουν διὰ τὸν τόπον των ἔπεσαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν καὶ εἶχαν οἰκτρὰν τύχην*».

Ἐπιπλέον οἱ πιὸ θαρραλέοι ἀπὸ τοὺς Τούρκους κατοίκους τῆς Λιβαδειᾶς, ὅπως ὁ Σουλεῖμὰν Ποταμάς, ὁ Ἰμπραήμ ἀγάς, ὁ Ζαΐμ ἀγάς, ὁ Μιρ ἀγάς, ὁ Σουλούτσης καὶ ἄλλοι, ἐπέλεξαν νὰ ὀχυρωθοῦν στὰ σαράγια τους ὑποτιμώντας τὴν δύναμη τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐπιχειρώντας νὰ προστατέψουν τὶς περιορισίες τους.

Ἐγινε τότε αὐτὸ πού στὴν σύγχρονη ἐποχὴ θὰ ἀποκαλούσαμε ὁδομαχία. **Οἱ** ἐπαναστάτες πολιορκοῦσαν τὰ ὀχυρωμένα σπίτια καὶ σὲ πολλὲς περιπτώσεις ὀρμοῦσαν ἐναντίον τῶν ἀνθισταμένων Τούρκων μὲ τὸ γιαταγάκι, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑπάρξουν τραυματισμοὶ ἐπιπόλαιοι, ἀλλὰ καὶ σοβαροί. **Ὁ** ἴδιος ὁ Μπούσγος τραυματίστηκε σοβαρὰ στὸ δεξί του πόδι κατὰ τὴν ἔφοδό του στὸ σπίτι τοῦ Σουλεῖμὰν Ποταμά καὶ ἄλλοι ἀνυπόμονοι ἐπαναστάτες πληγώθηκαν καὶ αὐτοί. **Ἐνα** παλικάρι μὲ τὸ ὄνομα Ἀθανάσιος Ἀντάρας ἴσως ἦταν τὸ πρῶτο θῦμα τοῦ πολέμου τῆς ἀνεξαρτησίας στὴν Λιβαδειά.

* * *

Στὸ μεγάλο σαράϊ τοῦ Μιρ ἀγά ἡ μάχη ἔλαβε ἄγρια καὶ ἀποτρόπαιη μορφή, καθὼς τὰ γεγονότα ἐξελίσσονταν μὲ κινηματογραφικὴ ταχύτητα. **Οἱ** Τούρκοι πού εἶχαν ταμπουρωθεῖ ἐκεῖ εἶχαν συγκροτήσει μιὰ ἰσχυρὴ δύναμη, ἀκολουθώντας ὀρθὴ τακτικὴ καὶ κατευθυνόμενοι ἀπὸ ψυχραίμο νοῦ, πυροβο-

λουσαν ἐπιλεκτικὰ τοὺς ἐξεγεργμένους, οἱ ὅποιοι περιέτρεχαν τοὺς δρόμους τῆς πόλης.

Ὁ Διᾶκος, ἐκτιμώντας σωστὰ ὅτι αὐτὸς ὁ θύλακας ἀντίστασης τῶν Τούρκων θὰ μποροῦσε νὰ ἐξελιχθεῖ σὲ σημαντικό πρόσκομμα γιὰ τὴν πορεία τῶν στρατιωτικῶν ἐπιχειρήσεων, μετέβη ὁ ἴδιος ἔξω ἀπὸ τὸ σαράϊ τοῦ Μιρ ἀγᾶ καὶ καθὼς οἱ θρηνωδίες τῶν χανουμισσῶν κάλυπταν τὸν ἀχὸ τῆς μάχης, κάλεσε τοὺς πολιορκούμενους Τούρκους νὰ παραδοθῶν. **Μ**ιὰ ὁμοβροντία πυροβολισμῶν ἦταν ἡ ἀπάντηση τῶν ἀποκλεισμένων Ὄθωμανῶν καὶ τότε ὁ καπετάνιος τῆς Λιβαδειᾶς φάνηκε ἀμείλικτος. **Δ**ιέταξε τοὺς στρατιῶτες του νὰ μαζέψουν φρύγανα καὶ ἄλλα εὐφλεκτα ὑλικά καὶ ἔβαλε φωτιά στὸ τούρκικο παλάτι. **Κ**ανένας ἀπὸ τοὺς ἐγκλειστούς, πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους μαρτυρεῖται ὅτι πηδοῦσαν ἀπὸ τὰ παράθυρα γιὰ νὰ γλιτώσουν, δὲν διεσώθη.

* * *

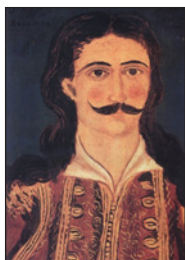
Ἐναντίον τῶν ἀποκλεισμένων στὸ φρούριο Ὄθωμανῶν στάλθηκε μὲ ἰσχυρὴ δύναμη ὁ ντόπιος Τριαντάφυλλος Μπουγιουκλῆς ποὺ γνῶριζε τὰ μονοπάτια καὶ ὁ Ἄνδριτσᾶκος Βέργος ἀπὸ τὸ Αἶγιο, παλαιὸς κλέφτης μὲ τὸν Ἄνδρουτσο στὴν ἀρχὴ καὶ μὲ τὸν Διᾶκο κατόπιν. **Αὐ**τοὶ κατάφεραν μὲς στὸ σκοτάδι νὰ ἀναρριχηθῶν ὡς ἓνα σημεῖο τοῦ λόφου τοῦ κάστρου ἀπὸ τὴν ἀνατολικὴ πλευρά, ὅμως ἔγιναν γρήγορα ἀντιληπτοὶ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι μὲ πυροβολισμοὺς καὶ μὲ κατρακύλισμα βράχων τραυμάτισαν τὸν Μπουγιουκλῆ καὶ ἔτρεψαν σὲ φυγὴ τοὺς τολμηροὺς Ἑλληνες ἀγωνιστές.

Οἱ ὁδομαχίες ἐκτυλίσσονταν σὲ πολλὰ σημεῖα τῆς πόλης. **Ἐ**νας Ἀραβας, ὁ Φρέσης, περίφημος γιὰ τὴν ἠράκλεια ρώμη του, τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν ἐπιδεξιότητά του στὸν χειρισμὸ τῶν ὄπλων, ταμπουρώθηκε στὸ σπίτι του μὲ δέκα ἀκόμη Ὄθωμανούς. **Ὅ**ταν τὴν αὐγὴ ὁ Διᾶκος μὲ πολλὰ παλικάρια ἐπιτέθηκε κατὰ τοῦ Φρέση, αὐτὸς ἐπιχείρησε ἔξοδο μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι καὶ πράγματι μαζὶ μὲ τοὺς συντρόφους του διέσπασε τὸν κλοιό. **Ὅ**μως ἡ μοῖρα του ἦταν προκαθορισμένη καὶ ὁ διαβόητος Φρέσης ἔπεσε πυροβολημένος ἀπὸ τὶς παρακείμενες οἰκίαι, ἐνῶ οἱ σύντροφοί του ποὺ διασκορπίστηκαν στὶς ὁδοὺς τῆς Λιβαδειᾶς δὲν εἶχαν καλύτερη τύχη.

* * *

Στὸ σαράϊ τοῦ βοεβόδα Χασὰν Ἀγᾶ, ποὺ βρισκόταν πολὺ κοντὰ στὶς πηγές τῆς Ἐρκυνας, κατευθύνθηκε κατόπιν ὁ Ἀθα-

νάσιος Διάκος ἐπικεφαλῆς ἰσχυρῶν δυνάμεων. Ἐκεῖ βρίσκονταν ὄχυρωμένοι πενήντα Τουρκαλβανοί, ἔμπειροι μαχητὲς τῆς φρουρᾶς τῆς Λιβαδειᾶς. **Μ**άλιστα κάποιος ἀπὸ αὐτοὺς πυροβολώντας τραυμάτισε τὸν ἀρχικαπετάνιο τῆς Λιβαδειᾶς ἐλαφρὰ στὴν κνήμη. **Ὁ** Διάκος ἔσκισε τὴν φουστανέλα του καὶ ἔδεσε τὸ τραῦμα.

Ἐπειτα προχώρησε πρὸς τὸ σαράϊ καὶ κάλεσε τοὺς Τουρκαλβανούς νὰ παραδοθοῦν. Ἐκεῖνοι, βλέποντας τὴν τύχη τῶν ὀμοδόξων τους καὶ μὴ ἀναμένοντας ἐπικουρία ἀπὸ πουθενά, δέχτηκαν νὰ παραδοθοῦν θέτοντας δύο ὄρους: **α)** νὰ ἐγγυηθεῖ ὁ ἴδιος ὁ Ἀθανάσιος Διάκος γιὰ τὴν ζωὴ τους καὶ **β)** νὰ τοὺς ἐπιτραπεῖ νὰ ἀναχωρήσουν μὲ τὰ ὄπλα τους ἀπὸ τὴν Λιβαδειά. **Οἱ** ὄροι ἔγιναν δεκτοὶ καὶ οἱ Τουρκαλβανοὶ ἄνοιξαν τίς πύλες τοῦ μεγάρου καὶ παρατάχθηκαν ἔνοπλοι ἀποδίδοντας τιμὲς στοὺς εἰσερχόμενους ἐπαναστάτες.

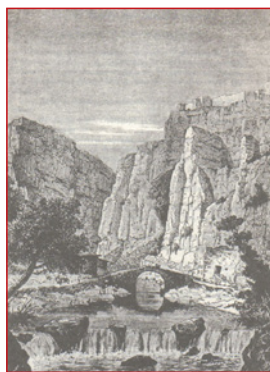
Εἶχε σχεδὸν ὀλοκληρωθεῖ ἡ παράδοση – μόνον τέσσερις πέντε Τουρκαλβανοὶ ἔμενε νὰ ἀποχωρήσουν – ὅταν κάποιος ἀπὸ τὴν συνοδεία τοῦ Διάκου λιμπίστηκε τὰ χρυσοποίκιλτα πιστόλια ἑνὸς ἀπὸ τοὺς Ὀθωμανοὺς πολεμιστὲς. **Τὸ** ἄρπαξε ἀπὸ τὴν ζώνη του λέγοντας στὸν κάτοχό του «αὐτὸ κάνει γιὰ μένα». **Ὁ** Τουρκαλβανὸς ἀντεῖπε «κι' ἐγὼ πὸν τὸ ἔχω καλὸς εἶμαι» καὶ προσπάθησε μάταια νὰ τὸ πάρει πίσω. **Β**λέποντας τὴν προσπάθειά του νὰ ἀποβαίνει ἄκαρπη, τράβηξε τὸ ἄλλο του πιστόλι καὶ σκότωσε τὸν ἄρπαγα συμπληρώνοντας «ἔτσι δίνουν οἱ Ἀρβανῖτες τὰ ὄπλα». **Σ**τὴν ἠλεκτρισμένη ἀτμόσφαιρα τὸ γεγονός ἀποτέλεσε τὴν σπίθα πὸν πυροδότησε τὴν σύγκρουση μεταξὺ τῶν παλικάριῶν τοῦ Διάκου καὶ τῶν πενήντα Τουρκαλβανῶν τζοχανταραίων.

Ὁσο καὶ ἂν προσπάθησε ὁ καπετάνιος νὰ τὴν ἀποτρέψει, ἡ συμπλοκὴ γενικεύτηκε μὲ πιστόλια καὶ μαχαίρια. **Οἱ** περισσότεροὶ Τουρκαλβανοὶ σκοτώθηκαν ἐκτὸς ἀπὸ δεκαπέντε περίπου πὸν τράπηκαν σὲ φυγὴ καὶ διασώθηκαν φεύγοντας στὴν Θήβα καὶ στὴν Χαλκίδα. **Μ**εγάλες ἀπώλειες εἶχαν καὶ οἱ Ἕλληνες μὲ δέκα νεκροὺς καὶ πέντε τραυματίες.

* * *

Καθὼς ἔσβησε καὶ αὐτὴ ἡ σημαντικότερη ἐστία ἀντίστασης, στὴν πόλη ἔμεναν ἀκόμη οἱ Τοῦρκοι πὸν εἶχαν ὄχυρωθεῖ στὸ Κάστρο μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν βοεβόδα Χασὰν ἀγά καὶ

ἐκεῖνοι πού εἶχαν ταμπουρωθεῖ στήν Ὠρα μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν γενναιότατο Κάρα Ἰσμαήλ ἀγᾶ καὶ τὸν Δεμίρ μπέη. **Γ**ιὰ τὴν κατάληψη τοῦ Φρουρίου τῆς Λιβαδειᾶς ὁ Διακός πολιτεύτηκε περίτεχνα καὶ ἀποτελεσματικὰ ἀξιοποιώντας τὶς εἰδικές συνθήκες πού εἶχαν διαμορφωθεῖ στήν συγκεκριμένη χρονικὴ συγκυρία. **Ἦ** γιὰ νὰ τὸ θέσουμε ἀλλιῶς: «ὅ,τι δὲ δὲν ἠδυνήθη ἡ ἀνδρεία νὰ κατορθώσῃ, τοῦτο κατῴρθωσεν ἢ προδοσία».

Μερικὴ ἄποψη τοῦ κάστρου τῆς Λιβαδειᾶς, ἀπὸ τὶς πηγές τῆς Ἔρκυνας.

Καὶ νὰ πῶς: τὴν κάτω πύλη τοῦ Κάστρου τῆς Λιβαδειᾶς φρουροῦσαν Τουρκαλβανοὶ πού ἀνήκαν στὸν σωματάρχη Κασίμ ἀγᾶ, ὁ ὁποῖος βρισκόταν στήν ὑπηρεσία τοῦ πρόκριτου Ἰωάννη Λογοθέτη. **Α**ὐτὸς ὁ Κασίμ ἀγᾶς, πού ὅπως συνηθιζόταν μεταξύ τῶν Τουρκαλβανῶν συνδεόταν μὲ διαφόρων τύπων συγγένειες μὲ τοὺς ἀνδρες του, εἶχε πρὶν ἀπὸ ἓνα μῆνα δολοφονηθεῖ στήν Λιβαδειὰ ἀπὸ τὸν Δεμίρ μπέη Κοστούρη πού καταγόταν ἀπὸ τὴν Καστοριά καὶ πού τὶς δραματικὲς τοῦτες ὥρες ἦταν κλεισμένος στὸν πύργο τῆς Ὠρας συμπολεμώντας μὲ τὸν Κάρα Ἰσμαήλ ἀγᾶ. **Ο**ἱ Τουρκαλβανοὶ τοῦ Κάστρου θεώρησαν ὅτι ἦταν ἡ κατάλληλη εὐκαιρία νὰ ἐκδικηθοῦν τὸν Δεμίρ μπέη καὶ νὰ πάρουν πίσω τὸ αἷμα τοῦ ἀρχηγοῦ τους Κασίμ ἀγᾶ. **Κ**αθὼς ἔπεφτε ἡ νύκτα ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς πλησίασε τὸν Ἰωάννη Λογοθέτη καὶ τοῦ πρότεινε τὴν παράδοση τῆς κάτω πύλης τοῦ φρουρίου μὲ ἀντάλλαγμα τὴν παράδοση τοῦ Δεμίρ μπέη στοὺς Τουρκαλβανούς. **Ο** Λογοθέτης ἐνημέρωσε ἀμέσως τὸν Διακὸ καὶ καθὼς καὶ οἱ δύο ἀντιλαμβάνονταν τὴν ἀναγκαιότητα τῆς ταχείας κατάληψης τῆς Λιβαδειᾶς, δέχτηκαν τοὺς ὅρους. **Κ**αὶ πράγματι οἱ Τουρκαλβανοὶ παρέδωσαν τὴν πύλη.

* * *

Ὅλα αὐτὰ τὰ τρομερὰ ἦταν μὲ ἓνα τρόπο τὰ εὐκόλα, γιὰ τὸ μεγάλο ἀγκάθι ἐκτὸς τοῦ Κάστρου ἐντοπιζόταν στὸν Πύργο τῆς Ὠρας, ὅπου εἶχε κλειστῆ μὲ ἀρκετοὺς καὶ ἔμπειρους πολεμιστὲς ὁ πρῶν βοεβόδας τῆς Λιβαδειᾶς Κάρα Ἰσμαήλ ἀγᾶς μὲ τὸν Δεμὸρ μπέη Κοστούρη.

Τὸ τακτικὸ πλεονέκτημα ὅμως ἦταν πιά μὲ τὰ ἑλληνικὰ ὅπλα καὶ ὁ Διακός γνώριζε ὅτι καταλαμβάνοντας τὸ Κάστρο

θα απομόνωνε ἀπελπιστικά τοὺς Ὀθωμανοὺς πολεμιστὲς τῆς Ὁρας, οἱ ὁποῖοι θα παραδίδονταν ἀργὰ ἢ γρήγορα. **Οἱ** Τουρκαλβανοὶ τοῦ Κάστρου, ἀφοῦ παρέδωσαν τὴν κάτω πύλη, βγήκαν ἔνοπλοι καὶ παρέμειναν στὸ πλευρὸ τοῦ Ἰωάννη Λογοθέτη. **Τὸ** γεγονός κατατάραξε τὸν βοεβόδα Χασὰν ἀγᾶ καὶ τοὺς ἄλλους ἀποκλεισμένους στὸ Κάστρο Τούρκους, οἱ ὁποῖοι, μὴ περιμένοντας βοήθεια ἀπὸ πουθενὰ καὶ ἀντιλαμβανόμενοι ὅτι θα ἀντιμετωπίσουν πρόβλημα ἐπισιτισμοῦ, παραδόθηκαν τὴν 31η Μαρτίου στὶς ἑλληνικὲς δυνάμεις. **Ἡ** ἀντανάκλαση τῆς πτώσης τοῦ Κάστρου τῆς Λιβαδειᾶς στοὺς ὀχυρωμένους τῆς Ὁρας ἦταν, ὅπως εἶχε προβλεφθεῖ, καταλυτική.

Καὶ οἱ ἐκεῖ Ὀθωμανοὶ παραδόθηκαν, καθὼς ἀπομονωμένοι καὶ πολιορκούμενοι ἀπὸ ὅλες τὶς πλευρὲς δὲν ὑπῆρχε δυνατότητα ἄλλης ἐκβάσης. **Ἐκτὸς** ἀπὸ τοὺς Τουρκαλβανοὺς ποὺ εἶχαν παραδώσει τὴν πύλη τοῦ κάστρου καὶ οἱ ὁποῖοι, ὅπως εἶπαμε, παρέμειναν ἔνοπλοι καὶ ἐλεύθεροι, ὁ Διᾶκος ἀφαίρεσε τὰ ὄπλα ἀπὸ ὅλους τοὺς Τούρκους καὶ τὰ διένειμε, ἀφοῦ προηγουμένως καταγράφηκαν καὶ παραλήφθηκαν ἀπὸ τὸν ἐπὶ τούτῳ ἐντεταλμένο Λιβαδεῖτη Μανωλάκη Σπυριδῶνος: τὰ πολυτιμότερα ἀπὸ αὐτὰ μοιράστηκαν στὰ παλικάρια του καὶ τὰ ἄλλα στοὺς ἀπλοὺς πολῖτες ποὺ εἶχαν προστρέξει γιὰ νὰ λάβουν μέρος στὰ πολεμικὰ γεγονότα ἄοπλοι.

* * *

Σχετικὰ μὲ τὰ λάφυρα ποὺ συγκέντρωσαν οἱ ἐπαναστάτες, ὁ Σπυριδῶν Τρικούπης ἀναφέρει: **«Ὁ** δὲ Διᾶκος ἐφάνη ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς πνέων θερμὸν πατριωτισμὸν καὶ ἀνώτερος παντὸς ὑλικοῦ συμφέροντος». **Γιὰ** τὴν ἴδια ὑπόθεση ὁ Φιλήμων εἶναι πιὸ ἀναλυτικὸς: **«Μόνα** ἀφηρέθησαν τὰ ὄπλα αὐτῶν, ἐξ ὧν τὰ μὲν πολυτιμότερα ἔλαβον οἱ στρατιῶται τοῦ Διάκου, τὰ δὲ ἄλλα διενεμήθησαν τοῖς μὴ ἔχουσιν ὄπλα πολίταις. **Ἀφέθησαν** δὲ παρ' αὐτοῖς ὅσα ἔφερον πολῦτιμα πράγματα καὶ χρυσίον, καὶ μόνον μεθ' ἡμέρας τινὰς οἱ κόνσολοι ἔλαβον τὸ χρηματικὸν τοῦ Κάρα Ἰσμαήλ ἀγᾶ ἐξ εἴκοσι μυριάδων συμποσούμενον διὰ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα δημόσια ἔξοδα. **Ταμῖας** ὠρισμένους ἔχοντες τὸν Βασίλειον Κάλκον καὶ Ἀνδρικὸν Ξάνθην». **Καὶ** ὁ Κοντουσόπουλος ἐπιβεβαιώνει: **«Τελειώνοντας** ὁ Διᾶκος τὸ ἔργον τῆς Λιβαδειᾶς δὲν ἐφαντάσθη νὰ πάρῃ λάφυρα ἀπὸ τοὺς Τούρκους, οὔτε ὀβολόν». **Ἀξίζει** ἐδῶ νὰ σημειωθεῖ ὅτι στρατὸς καὶ λαὸς ἀπαιτοῦσε πιεστικὰ τὴν ἐξόντωση τῶν ὀθωμανῶν, ὅμως ὁ

Αθανάσιος Διακός κατόρθωσε να τους διασώσει δείχνοντας στους στρατιώτες του «τὸ ἄδικον τῆς πράξεως», πιστοποιώντας ότι ὁ ἡγέτης δὲν ἀρκεῖ νὰ εἶναι ἀνδρεῖος, ἀλλὰ ὀφείλει νὰ ἐπιδεικνύει καὶ ἐπιείκεια. Ἐπιπλέον, ἀπὸ τοὺς αἰχμάλωτους ὀθωμανοὺς ὁ καπετάνιος τῆς Λιβαδειᾶς φρόντισε οἱ πλουσιότεροι νὰ φιλοξενηθοῦν στὰ σπίτια τῶν προκριτῶν καὶ οἱ ὑπόλοιποι τέθηκαν σὲ κατ' οἶκον περιορισμό.

* * *

Τὴν 1η Ἀπριλίου 1821 στὸ Κάστρο τῆς Λιβαδειᾶς καὶ στὴν Ὀρα ὑψώθηκε ἡ ἐπαναστατικὴ σημαία κυματίζοντας μετὰ ἀπὸ ἑκατοντάδες χρόνια σὲ ἐλεύθερη ἑλληνικὴ γῆ. Μιὰ ἀκόμη λεπτομέρεια ποὺ παραδίδεται ἔχει νὰ κάνει μὲ τὴν ἐκκρεμότητα τῶν Τουρκαλβανῶν, οἱ ὁποῖοι εἶχαν παραδώσει τὸ κάστρο τῆς Λιβαδειᾶς μὲ τὴ συμφωνία νὰ τοὺς ἀποδοθεῖ ὁ ἐχθρὸς τους Δεμιρ μπέης. Ἀφοῦ μάταια περίμεναν τὴν τήρηση τῶν ὑπεσχεμένων ὄρων καὶ τὴν παράδοση τοῦ ὀθωμανοῦ ἀξιωματοῦχου, ἐκείνη τὴν ἡμέρα (τὴν 1η Ἀπριλίου) ὄρμησαν αἰφνιδιαστικὰ ἐναντίον ἐκείνου καὶ τῶν στρατιωτῶν του καὶ τοὺς «κατέκοψαν μεληδόν».

Στὸ μεταξὺ ἡ πόλη ζοῦσε τὸν ἐπαναστατικὸ πυρετὸ. Ἡ ὄψη τῆς ἦταν ἐορταστικὴ, οἱ καμπάνες ἤχοῦσαν χαρμόσυνα καὶ οἱ πολῖτες, οἱ ραγιαῖδες, ἀπὸ ὅλες τὶς συνοικίες συνέρρεαν ἀπὸ τὸ πρωῖ στὸ Σταροπάζαρο γιὰ νὰ γιορτάσουν τὴν νίκη. Ὁ Αθανάσιος Διακός, ὁ ὁποῖος –σύμφωνα μὲ τὸν Τάκη Λάππα– ἐκτὸς ἀπὸ ἀνδρεῖος πολεμιστὴς καὶ ἀνιδιοτελὴς πατριώτης εἶχε καὶ τὸ ταλέντο τοῦ ἀγορητῆ, ἀπευθύνθηκε πρὸς τοὺς Λιβαδεῖτες ἀνάμεσα σὲ ζητωκραυγὲς καὶ ἐπευφημίες. Στὴν βιογραφία τοῦ Αθανασίου Διακού ἀπὸ τὸν Σπυρίδωνα Φόρτη διασώζεται περιληπτικὰ ὁ ἱστορικὸς λόγος του πρὸς τοὺς Λιβαδεῖτες, ποὺ ἐκφωνήθηκε ἀπὸ τὸ πεζούλι τοῦ μεγάλου τούρκικου τζαμιοῦ, τοῦ ὁποῖου ἡ θέση ἦταν ἐκεῖ ποὺ κτίστηκε ἀργότερα ὁ μητροπολιτικὸς Ναὸς τῆς Βοιωτικῆς πρωτεύουσας:

«Ἐν πρώτοις, εἶπεν, ὅτι τὰ πράγματα ἤθελον ἀποβῆ ὡς ἀπέβησαν. Καὶ ὅτι εἶχεν ἐλπίδας περὶ τῆς τελείας ἀπελευθερώσεως τοῦ Γένους, διότι τοῦτο εἶναι τοῦ Θεοῦ θέλησις. Συνεβούλευσε δὲ τοῖς πᾶσι τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν αὐταπάρνησιν, ὡς τὰ μόνα φοβερὰ ὄπλα εἰς χεῖρας λαοῦ, πολεμοῦντος πρὸς

ἀπόκτησιν τῆς ἐλευθερίας του, καὶ παρώτρυνε πάντας νὰ παρασκευασθῶσιν ἔτι μᾶλλον καὶ νὰ μὴ ἀναπαυθῶσιν εἰς τὰς μέχρι τοῦδε δάφνας των, διότι ὁ φοβερός ἀγὼν μόλις ἤρξατο, τὰ δὲ δεινότερα ἐν τῷ μέλλοντι ἐπίκεινται. **Δ**ὲν πρέπει, ἔλεγεν, νὰ φεισθῶμεν οὐδεμιᾶς θυσίας εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος. **Ἐ**ὰν δὲ πράγματι ἀγαπῶμεν ταύτην, καὶ ἐπιθυμῶμεν νὰ ἴδωμεν αὐτὴν ἐλευθέραν καὶ μεγάλην, πρέπει ἐν ἀνάγκῃ νὰ προσφέρωμεν πᾶν ὅ,τι ἔχομεν ἀγαθὸν καὶ τὴν ζωὴν ἡμῶν αὐτήν, εἰς τὸν βωμὸν τῆς χάριν τῆς Ἐλευθερίας, νὰ μὴν προτιμῆσωμεν δὲ ποτὲ νὰ ζῶμεν δοῦλοι, ἀλλὰ νὰ ἀποθάνομεν ἐλεύθεροι ὡς μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὁ ἥρωϊς ἐπεσφράγισε. **Λ**έγεται δὲ ὅτι ὀμιλῶν ἀπήγγειλε ἐν τῷ ἐνθουσιασμῷ του τοὺς γνωστοὺς στίχους τοῦ Φεραίου: **“Καλλίτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωῆ, παρά σαράντα χρόνια σκλαβιὰ καὶ φυλακὴ”**.

Ἐπιτέλους δὲ ἄς μεταβῶμεν, εἶπε, νὰ προσφέρωμεν δόξα τῷ Θεῷ δι' ἣν παρέσχεν ἡμῖν ἀντίληψιν καὶ νὰ καθικετεύσωμεν αὐτὸν νὰ καθοδηγήσῃ ἡμᾶς πρὸς ἐντελῆ εὐόδωσιν τοῦ ἱερωτάτου ἡμῶν ἀγῶνος. **Τ**ὸ δὲ πλῆθος μετὰ δακρῦων ἀγίου καὶ ἱεροῦ ἐνθουσιασμοῦ ἀνεφώνησεν μετὰ τὸ πέρας τοῦ λόγου του **“Ζήτω ὁ ἱερός ἡμῶν ἀγὼν, ζήτω ἡ πατρίς, ζήτω ὁ ἀρχηγὸς ἡμῶν”**».

Ἐπειτα ὅλοι μαζί κατευθύνθησαν στὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, ὅπου στὴν κατανυκτικὴ Δοξολογία χοροστάτησαν ὁ Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Διονύσιος καὶ οἱ Ἐπίσκοποι Σαλῶνων Ἡσαΐας καὶ Ταλαντίου Νεόφυτος. **Σ**τὴν τελετὴ παρόντες ἦταν φυσικὰ οἱ ἀπόστολοι τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας στὴν Λιβαδειά, ὁ Ἀθανάσιος Ζαρίφης καὶ ὁ Δῆμος Ἀντωνίου, οἱ προεστοὶ τῆς πόλης καὶ τὸ μεγάλο πλῆθος τῶν ἀπλῶν ἀγωνιστῶν ποὺ εἶχαν συρρεύσει καὶ ἀπὸ τὶς γειτονικὲς ἐπαρχίαι στὴ Λιβαδειά. **Ἀ**νάμεσα σὲ ἐπευφημίες καὶ ζητωκραυγὲς ὁ Διακὸς ὕψωσε τὴν ἐπαναστατικὴ σημαία, ποὺ στὴν μιὰ τῆς πλευρᾶ ἀπεικόνιζε τὸν Ἅγιο Γεώργιο νὰ σκοτώνει τὸν φοβερὸ δράκοντα καὶ στὴν ἄλλη μὲ κυανὸ μετὰξι εἶχαν κεντηθεῖ οἱ λέξεις **«Ἐλευθερία ἢ Θάνατος»**.

* * *

Μετὰ τὴν λήξιν τῆς τελετῆς καὶ μέσα στὸν γενικὸ ἐνθουσιασμὸ ἀνακηρύχθησαν διὰ βοῆς ἀπὸ τὸν λαὸ προσωρινοὶ κυβερνητὲς τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδας ὁ Νικόλαος Νάκος, ὁ

Ἰωάννης Λογοθέτης καὶ ὁ Ἰωάννης Φίλωνος, παίρνοντας τὴν ὄνομασία κόνσολοι. **Ὁ** Φιλήμων ἐξετάζοντας τὸ περιεργό τοῦ ὀνόματος «κόνσολοι» ἐπισημαίνει:

«Ἄλλὰ ὅπως καὶ ἂν ἔχη, τὸ πομπῶδες τῶν κονσολῶν ὄνομα ὠφέλησε τότε, διότι καὶ τὸ κίνημα ἐνεψύχωνεν ἠθικῶς καὶ τὴν ὑπακοὴν ἐπέβαλεν ὅπως ἴσως ἐν ἐποχῇ μεγάλης ἀνωμαλίας».

Οἱ τρεῖς κόνσολοι ἀνέλαβαν τὴν διοίκηση τῆς πόλης πού μέχρι ἐκείνη τὴν στιγμή, ἀξίζει νὰ ὑπομνησθεῖ, εἶχαν οἱ τρεῖς ἱεράρχες καὶ ὁ καπετάνιος τῆς Λιβαδειᾶς. **Ὁ** Τάκης Λάμπρας παραθέτει μιὰ παραγγελία πού τὸ ἀποδεικνύει:

«Ἀδελφὲ Νικόλα Μανουῖσκε καὶ Κωνσταντῇ Κόκκινε, νὰ δώσετε ἓνα βαγένι κρασί νὰ πιοῦν οἱ ἀδελφοὶ καὶ Ἕλληνες στρατιῶται, καὶ πληρώνεσθε. **Μόνον** εὐθύς νὰ τοὺς τὸ μεράσετε.

1821 Ἀπριλίου πρώτη

Ὁ Ἀθηνῶν Διονύσιος

Ὁ Ταλαντίου Νεόφυτος

Ὁ Σόλωνος Ησαΐας

Ἀθανάσης Διαῖκος».

Μὲ τὴν ὑπαρξὴ αὐτοῦ τοῦ ἐγγράφου, τὸ ὅποιο ὁ Φιλήμων ἀναφέρει ὅτι εἶναι ἰδιόχειρο τοῦ προεστοῦ Λάμπρου Νάκου, ἐπιβεβαιώνεται ὅτι ἡ Λιβαδειὰ εἶχε ἤδη ἀπελευθερωθεῖ τὴν 1η Ἀπριλίου καὶ ὅτι ὡς ἐκείνη τὴν ἡμέρα τὴν ἐξουσία εἶχαν οἱ τρεῖς Ἀρχιερεῖς καὶ ὁ Ἀθανάσιος Διαῖκος. **Αὐτὸ** εἶχε τὴν αἰτία του σὲ λόγους κύρους: «λόγω βαρύτητος μεγαλυτέρας». **Μ**ετὰ τὴν τελετὴ στὴν Ἁγία Παρασκευὴ καὶ τὴν ἀνάδειξη τῶν κονσολῶν, αὐτοὶ παίρνουν στὰ χέρια τους τὴν διοίκηση τῆς πόλης καὶ ὡς ἀπόδειξη παραθέτουμε τὸ ἀκόλουθο πρωτότυπο ἔγγραφο τῶν κονσολῶν:

«Διὰ τοῦ παρόντος γίνεται δῆλον ὅτι τὴν σήμερον διορίζομεν σὲ φύλακα τῆς πολιτείας ἡμῶν Λεβαδειᾶς, κύρ Γεώργιε Κόκκινε, μὲ διακόσιους ἀνθρώπους πρὸς εἴκοσι πέντε γρόσια τὸν μῆνα καὶ τὸ συνηθισμένον ταῖνι. **Κ**αὶ ὁ ἰδικός σου μισθὸς πρὸς πενήντα γρόσια τὸν μῆνα. **Ἦ**ξευρε ὅτι ἡ ἄκρα ἡσυχία τῶν ἀδελφῶν μας κρέμαται ἀπὸ λόγου σου καὶ ἡ κοινὴ εὐταξία καὶ παιδεία τῶν κακῶν. **Ἐ**παγρυπνεῖ ὅσο εἶναι δυνατὸν ἵνα ἀρέσης τῷ Θεῷ καὶ τῆς ἀδελφότητος. **Α**ῶκα Ἀπριλίου γ' Λιβαδειά.

Νικόλαος Νάκου κονσόλας

Ἰωάννης Λογοθέτης κονσόλας

Ἰωάννης Φίλωνος κονσόλας».

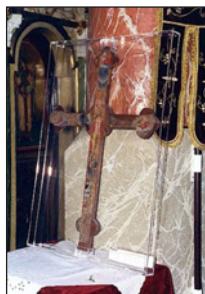
Οἱ κόνσολοι τῆς Λιβαδειᾶς ἀμέσως μόλις ἀνέλαβαν τὰ καινούργια τους καθήκοντα διόρισαν τὸν Ἀθανάσιο Διάκο «κολονέλο» καὶ ἀρχηγὸ τῶν ὄπλων Λεβαδειᾶς καὶ πεντακοσίαρχους, ἀξιωματικούς δηλαδή, τὸν Βασίλη Μπούσογο, τὸν Γιάννη Λάππα, τὸν Μῆτρο Τριανταφυλλίνα καὶ τὸν Νικόλα Σιμαρέση. Σύμφωνα μὲ μιὰ πληροφορία, ὁ ἐπίσκοπος Ταλαντίου Νεόφυτος, ζώντας τὸ σπαθὶ στὸν ἀρχηγὸ καὶ μέσα σὲ ἐνωτικὸ καὶ ἐπαναστατικὸ ἐνθουσιασμό, τοῦ εἶπε: «**Κόπτε δι' αὐτῆς ὅσο τὸ δυνατόν περισσοτέρας κεφαλὰς ἀπίστων. Ἀφόβως λειτουργεῖ καὶ ἔσο εὐλογημένος.**»

Κατόπιν ὅλοι ὀρκίστηκαν νὰ φέρουν ἐπιτυχῶς σὲ πέρας τὴν Ἐπανάσταση στὸν Ἐσταυρωμένο, στὸν σταυρὸ πὺν φυλάσσεται ἕως σήμερα, κειμήλιο ἱερὸ στὴν Ἁγία Παρασκευή.

Τὴν 1η Ἀπριλίου τοῦ 1821 ἡ σπουδαιότερη πόλη τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδας, ἡ ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἀποκαλούμενη Γκριαοῦρ Λιβαδειά, ἦταν μετὰ ἀπὸ αἰῶνες ἐλεύθερη. **Καὶ** αὐτὸ δὲν ἦταν ὄνειρο, ἦταν μιὰ ἀπτή πραγματικότητα, πὺν εἶχε ἐπιτευχθεῖ χάρις στὴν προεργασία τῶν Φιλικῶν, στὴν περίνοια καὶ τὸν πατριωτισμὸ τῶν προκρίτων τῆς πόλης, στὴν ἀνδρεία καὶ τὶς ἡγετικές ἀρετὲς τοῦ Ἀθανασίου Διάκου καὶ στὸν ἡρωϊσμὸ τῶν κατοίκων τῆς πόλης.

Οἱ προαιώνιοι πόθοι τῶν χριστιανικῶν πληθυσμῶν λάμβαναν σάρκα καὶ ὀστᾶ ἐκείνη τὴν γλυκιὰ ἀνοιξη τοῦ 1821, πὺν τὸ ἐπαναστατικὸ σάλπισμα ξεσήκωσε τοὺς Ἕλληνες καὶ τοὺς ὀδήγησε μέσα ἀπὸ ποτάμια αἵματος καὶ ἀμέτρητες θυσίες στὴν ἐθνικὴ παλιγγενεσία καὶ στὴν ἀπελευθέρωση ἑνὸς μικροῦ τμήματος τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

*Τῶν ὑπὲρ τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος ἡμῶν
εὐκλεῶς ἀγωνισαμένων
ἐν τοῖς ἱεροῖς τοῦ Ἔθνους ἡμῶν ἀγῶσιν,
Αἰωνία ἡ μνήμη!*

(*) Πηγή: <https://el.wikipedia.org> • Ἐπιμέλ. ἡμετ.